

MARIA BULERA

TERESA DEMBNA

SPOSOBY REALIZACJI WYCHOWANIA PATRIOTYCZNEGO PRZEZ UMUZYKALNIENIE DZIECI SZEŚCIOLETNICH W PRZEDSZKOLU

W procesie wychowania aktywnych, świadomych swych obowiązków, myślących nowocześnie obywateli Polski niebagatelną rolę odgrywa działalność wychowawcza i dydaktyczna przedszkola. Podstawowym ogniwem skuteczności oddziaływań pedagogicznych jest jakość kadry nauczycielskiej oraz skuteczne formy i sposoby pracy wychowawczo-dydaktycznej. Niemalą rolę odgrywa tu też wychowanie w rodzinie, oraz integracja domu rodzinnego i przedszkola, co ma znaczenie dla jakości doświadczeń zdobywanych przez dziecko.

Rezultatem oddziaływań przedszkola winna stać się rzetelna wiedza, wiedza o swojej ojczyźnie, z którą dzieci powinny być emocjonalnie związane, po to, by czuły się dumne z przynależności do narodu polskiego oraz próbowały zrozumieć swoje obywatelskie obowiązki wobec kraju.

W realizacji tych zadań wielką wagę przywiązuje się do intensyfikacji procesu wychowawczo-dydaktycznego, który wyraża się między innymi w atrakcyjnym, skutecznym doborze metod, środków, form pracy. Kontakty z różnymi dziedzinami sztuki - w tym umuzykalnieniem, zdają się być środkiem, który między innymi wspomaga realizację wychowania patriotycznego.

1. Organizacja badań

Celem zweryfikowania powyższej tezy przeprowadzono badania empiryczne. Do analizy posłużył materiał badawczy zgromadzony metodą monografii pedagogicznej, dzięki której poznano działalność wychowawczą przedszkoli w zakresie realizacji wychowania patriotycznego poprzez umuzykalnienie. Wykorzystując tę metodę dokonano za pomocą techniki badania dokumentów kronikarskich (dzienniki zajęć, plany miesięczne, scenariusze uroczystości przedszkolnych) analizy stosowanych w 30 bydgoskich

przedszkolach sposobów przybliżania dzieciom treści patriotycznych poprzez umuzykalnienie.

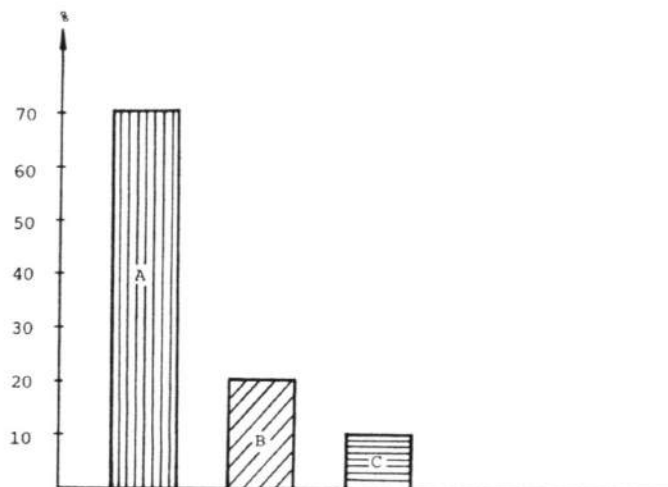
Zbadano także, metodą sondażu diagnostycznego, opinie i poglądy nauczycieli pracujących w grupach sześcioletnich, na temat wykorzystania wychowania muzycznego w kształceniu obrazu ojczyzny u dzieci. O odpowiedzi na pytania ankietowe poproszono 260 nauczycieli z różnych środowisk.

Badania prowadzono w latach 1991/1992 i 1992/1993.

Wstępna ocena wyników badań sugeruje, że nawet najbardziej szczegółowo przygotowany program oddziaływań wychowawczo-dydaktycznych nie jest tak samo realizowany przez wszystkich nauczycieli i nie daje takich samych efektów. W badanych przedszkolach wystąpiły różnice w podejmowaniu przez nauczycieli, w toku pracy z dziećmi sześcioletnimi, problematyki związanej z budzeniem tożsamości narodowej.

Wyznacznikiem tego stanu rzeczy są planowane i realizowane tematy kompleksowe poświęcone tym zagadnieniom.

Ze względu na częstotliwość realizowania ośrodków tematycznych sprzyjających wychowaniu patriotycznemu dzieci sześcioletnich badane przedszkola można podzielić na trzy grupy (ryc. 1).

- A - wychowanie patriotyczne realizuje się systematycznie - często
- B - wychowanie patriotyczne realizuje się rzadko
- C - wychowanie patriotyczne realizuje się czasami, sporadycznie

Ryc. 1. Grupy przedszkoli, w których z różną częstotliwością stosowano tematy kompleksowe sprzyjające wychowaniu patriotycznemu

W tabeli 1 przedstawiono liczbowy obraz realizacji tematów kompleksowych poświęconych problemom kształtowania obrazu ojczyzny u dzieci sześciolletnich w poszczególnych zakwalifikowanych do jednej z trzech grup przedszkoli.

Tabela 1. Liczba realizowanych tematów kompleksowych w poszczególnych przedszkolach

Lp.	Zagadnienia sprzyjające zdobywaniu wiedzy i rozbudzaniu uczuć do ojczyzny	Liczba tematów kompleksowych		
		A	B	C
		Średnia arytmetyczna		
1.	Wzmacnianie więzi emocjonalnej z rodziną i kształtowanie współuczestnictwa w życiu rodzinnym	1	2,0	-
2.	Budzenie świadomości narodowej - wprowadzenie w zagadnienia związane z historią i teraźniejszością Polski	2,1	1,8	0,8
3.	Budzenie przywiązania do rodzinnego krajobrazu, rozwijanie zainteresowań pięknem i bogactwem kraju	4	2,7	1,3
4.	Zbliżanie postaci wybranych bohaterów narodowych oraz sławnych Polaków	1,3	0,7	-
5.	Budzenie przywiązania do polskiego folkloru, tradycji, zwyczajów polskich	2,5	1,1	0,7

Częste zajmowanie się problematyką związaną z kształtowaniem u dzieci właściwego stosunku do rodziny, bliższego i dalszego środowiska kraju, może gwarantować między innymi możliwość ukształtowania w miarę pełnego, bogatego, rozległego obrazu ojczyzny w umysłach i sercach dzieci. Wychodząc z tego założenia można przypuszczać, że okazjonalne podejmowanie problematyki związanej z kształtowaniem wiedzy o ojczyźnie i emocjonalnego stosunku do niej nie spełni tego zadania.

2. Wykorzystanie zajęć umuzykalniających do realizacji celów wychowania patriotycznego

W myśl współczesnej teorii pedagogicznej celem wychowania muzycznego jest współdziałanie we wszechstronnym kształceniu człowieka. Zadaniem więc wychowania muzycznego jest wykorzystanie muzyki i aktywności muzycznej dziecka dla celów wychowawczych oraz przygotowanie do właściwej percepcji dzieł sztuki.¹

Przedszkole musi mądrze kierować edukacją muzyczną dziecka, by w przyszłości stało się ono wrażliwym odbiorcą muzyki, czerpało radość ze słuchania muzyki i mogło rozwijać się w sposób właściwy, odczuwając pozytywne skutki wychowania przedszkolnego.²

Umuzykalnienie w przedszkolu przynosi dziecku wiele korzyści. Rozwija jego intelekt, ucząc spostrzegania, uwagi, rozwijając pamięć i wyobraźnię, ucząc myślenia w procesie analizy i uczuć. Ten sposób wychowania dzieci sprzyja również rozwojowi wrażliwości. Przyczynia się do zaspokajania pewnych potrzeb życia wewnętrznego, powodując powstanie wzruszeń estetycznych. Kontakt dziecka z muzyką w przedszkolu ma również wyzwolić poczucie radości i ukojenia, które niesie sztuka.³

W edukacji przedszkolnej, na co wskazują badania empiryczne, wykorzystuje się zajęcia umuzykalniające między innymi do realizacji celów wychowania patriotycznego. Formy umuzykalnienia stosowane w pracy przedszkola są atrakcyjną formą kształtowania przywiązania, szacunku, miłości, oddania ojczyźnie.

- W tym zakresie wykorzystuje się następujące formy zajęć:
- słuchanie i śpiewanie piosenek i pieśni o tematyce patriotycznej,
 - naukę prostych tańców narodowych i ludowych,
 - naukę jednej zwrotki hymnu narodowego,
 - słuchanie utworów muzyki poważnej wybitnych polskich kompozytorów oraz zdobywanie wiedzy o życiu i twórczości artystów,
 - zabawy ze śpiewem związane z tradycją, folklorem i teraźniejszością Polski,
 - organizowanie uroczystości przedszkolnych o charakterze patriotycznym, w których wykorzystuje się różnorodny materiał muzyczny,

- udział w koncertach muzyki polskiej organizowanych w przedszkolu i środowisku,
- stosowanie akompaniamentu do opracowanych piosenek o treści patriotycznej według pomysłów dzieci,
- prowadzenie zajęć plastycznych w połączeniu ze słuchaniem muzyki wokalne i instrumentalnej.

W dokumentach pracy przedszkoli (planach miesięcznych, dziennikach zajęć) znajdują się zapisy dokumentujące wykorzystywanie form umuzykalnienia na zajęciach obowiązkowych, w czynnościach rannych, przedpołudniowych, popołudniowych oraz w organizowaniu uroczystości. Tabela 2 wskazuje średnią arytmetyczną liczby wykorzystanych form umuzykalnienia w poszczególnych grupach przedszkoli w wychowaniu patriotycznym dzieci sześciolletnich.

Tabela 2. Częstotliwość wykorzystania form umuzykalnienia w realizacji zagadnień związanych z kształtowaniem obrazu ojczyzny u dzieci sześciolletnich w przedszkolach

Lp.	Formy zajęć umuzykalniających	Przedszkola w których prowadzono badania		
		A	B	C
		Średnia arytmetyczna		
1.	Słuchanie i śpiewanie piosenek	11	8	5
2.	Nauka tańców narodowych i ludowych	4,6	1,3	0,1
3.	Nauka jednej zwrotki hymnu państwowego	3	1	1
4.	Słuchanie muzyki poważnej	4	2	1
5.	Zabawy ze śpiewem	11	9	3
6.	Organizowanie uroczystości	5	7	2
7.	Udział w koncertach muzyki poważnej	5	3	-
8.	Stosowanie akompaniamentu instrumentalnego	3	1	1
9.	Integracja zajęć plastyczno-muzycznych	4	2	1

Z danych zawartych w tabeli wynika, że najczęściej ze wszystkich form umuzykalnienia stosuje się w przedszkolach piosenkę i pieśń, których treść zbliża dzieciom obraz rodziny, środowiska, ojczyzny. Atrakcyjne dla dzieci są także zabawy ze

śpiewem, które nauczycielki starają się wykorzystywać we wszystkich grupach przedszkoli. Także uroczystości, które są jednym z środków ideowo-społecznego wychowania, które są momentem podniosłym i wzruszającym dla dzieci są chętnie wykorzystywane w pracy przedszkoli. Składnikiem, elementem przyszłej postawy patriotycznej jest nauka hymnu państwowego. O tym ważnym elemencie nie zapomina się w realizacji wychowania patriotycznego w przedszkolach. Znajomość tańców narodowych i ludowych utożsamia dzieci ze środowiskiem lokalnym, regionem kraju. Z danych wynika, że nie wszystkie dzieci przedszkolne mają okazję poznać te tańce, co może obniżyć ich wiedzę o dorobku kulturalnym. Nie we wszystkich placówkach cieszą się popularnością koncerty muzyki poważnej kompozytorów polskich, rzadko też nauczycielki wykorzystują tę muzykę do zajęć integracyjnych inspirujących dzieci do ekspresji plastycznej.

Materiałem służącym do realizacji celów wychowania patriotycznego są przede wszystkim piosenki i pieśni. Ich zawartość treściowa - co zostało udokumentowane w dziennikach zajęć - przybliżyła dzieciom obraz kraju, opiewa jego piękno, ukazuje trud ludzi pracy.

Eksponowanie w przedszkolnych zajęciach piosenek i pieśni ma niewątpliwie wpływ na kształtowanie nastawień patriotycznych dzieci. Dlatego postanowiono zbadać wykorzystanie piosenek i pieśni o treści patriotycznej przez nauczycielki przedszkoli. Dane uzyskane z analizy dokumentów pogłębiono badaniem ankietowym.

Na pytanie ankietowe, jakie jest zdanie nauczycielek na temat kształtowania uczuć patriotycznych poprzez repertuar piosenek wykonywanych w przedszkolu przez dzieci, udzieliło odpowiedzi 260 respondentów.

Z uzyskanych danych wynika, że ankietowani nauczyciele prezentują różne stanowiska, można je ująć w trzech grupach:

I grupa - 60 % badanych twierdzi, że piosenka jest jedną z najbardziej pożądanых, atrakcyjnych i skutecznych form umuzykalnienia - jest bardzo ważnym czynnikiem wychowania patriotycznego,

II grupa - 25 % ankietowanych twierdzi, że repertuar piosenek jest zbyt ubogi, by miały one wpływ na rozwój uczuć patriotycznych u dzieci,

III grupa - 15 % respondentów twierdzi, że materiał słowny piosenek jest mało realistyczny, zbyt abstrakcyjny, by wpłynąć na kształtowanie obrazu ojczyzny u dzieci sześciolletnich.

Analizując dokumenty wyłoniono repertuar piosenek, których dzieci słuchają i śpiewają w przedszkolu. Zadano również ankietowanym nauczycielkom pytanie o tytuły pieśni opracowywanych w ciągu roku. W tabeli zamieszczono tytuły piosenek wykorzystywanych najczęściej w pracy pedagogicznej przedszkola.

Tabela 3. Wykaz tytułów piosenek wykorzystywanych w kształtowaniu nastawień patriotycznych dzieci sześciolletnich w przedszkolu

Lp.	Tytuł utworu	Kompozytor
1.	<i>Piękna nasza Polska cała</i>	muz. Fr. Leszczyńska śł. K. Artyniewicz
2.	<i>Kraj ojczysty</i>	muz. Cz. Aniołkiewicz śł. R. Pisarski
3.	<i>Wiśła</i>	muz. K. Przybylska śł. M. Terlikowska
4.	<i>Tramwajem po Warszawie</i>	muz. F. Rybicki śł. H. Pietrusiewicz
5.	<i>W naszej Warszawie</i>	muz. F. Leszczyńska śł. N. Kuczyńska
6.	<i>Warszawska Syrenka</i>	muz. E. Pałłasz śł. W. Chotomska
7.	<i>Maszerują żołnierze</i>	muz. U. Smoczyńska-Nachtman śł. F. Kobryńczuk
8.	<i>Marsz z makami</i>	muz. L. Miklaszewski śł. M. Terlikowska
9.	<i>Wiosna tuż, tuż!</i>	muz. L. Miklaszewski śł. B. Lewandowska
10.	<i>Wiosenne roztopy</i>	muz. T. Kierski śł. Z. Walicka
11.	<i>Wierzbowe kotki</i>	muz. A. Szaliński śł. S. Szuchowa
12.	<i>Jesień</i>	muz. A. Markiewicz śł. Z. Holska-Albekier
13.	<i>Zabawa na śniegu</i>	muz. F. Leszczyńska śł. H. Pietrusiewicz
14.	<i>Marcowy kwiatek</i>	muz. F. Leszczyńska śł. K. Parnowska
15.	<i>Słoneczne życzenia</i>	muz. E. Pałłasz śł. K. Parnowska

Lp.	Tytuł utworu	Kompozytor
16.	<i>Hej w kopalni</i>	muz. K. Przybylska sł. K. Przybylska
17.	<i>Piosenka o Eskimosie</i>	muz. W. Zaliński sł. A. Alexandrowicz

Wyłoniony repertuar piosenek pozwala stwierdzić, iż wykorzystuje się w realizacji wychowania patriotycznego utwory, które związane są z kształtowaniem świadomości narodowej, kształtowaniem pojęcia ojczyzny. Treść piosenek przybliża dzieciom to abstrakcyjne pojęcie, doprowadzając do zrozumienia i wyłonienia elementów tego pojęcia.

Nauczycielki pracujące w grupach dzieci sześciolletnich korzystają chętnie z repertuaru piosenek przybliżających dzieciom wygląd stolicy Polski. "Tramwaj jedzie, my ciekawie przyglądamy się Warszawie. Domy, mosty, stadion duży oglądamy w tej podróży"⁴. Te słowa z pewnością wzbudzają zainteresowanie dzieci stolicą kraju, pobudzają je do poznania stolicy Polski także w inny sposób, nie tylko poprzez piosenkę.

W przedszkolach wykorzystuje się też piosenki związane z tematyką uroczystości przedszkolnych, lokalnych, ogólnopństwowych. Słuchanie i nauka tych piosenek pozwala dzieciom przeżyć nastrój, atmosferę świąt.

Nie zabrakło także w badanych przedszkolach piosenek "mówiących" o pięknie rodzinnego kraju, opiewających zmiany w przyrodzie w różnych porach roku (np. Wiosna tuż, tuż!, Jesień, Zabawy na śniegu).

Stosunkowo mało śpiewają dzieci piosenek opartych o elementy ludowe. Mało wykorzystywane są takie piosenki, jak np.: "O rety dziewczuszki", "Kujawiak", "Grozik", "Łowiczanka" i inne.

Okazjonalnie, tylko w związku z realizacją zagadnień związanych ze świętem dziecka przybliża się poprzez piosenki życie mieszkańców innych krajów i narodów.

Przyczyny stosunkowo niewielkiego wykorzystania piosenek i pieśni o tematyce patriotycznej w porównaniu do tego, co proponują śpiewniki i propozycje metodyczne mogą być różne. Nauczycielki nie zawsze zdają sobie sprawę jakie piosenki służą wychowaniu patriotycznemu, przez jakie treści kształtujemy przywiązanie do rodziny, kolegów, przedszkola, miasta, przyro-

dy, znaczących ludzi i ich działalności. Można także przypuszczać, iż nauczyciele nie zadają sobie trudu poszukiwań pieśni w różnych źródłach. Istnieje sporo wydawnictw prezentujących bardzo duży wybór pieśni różnorodny w formie i treści. Przyczyną niskiego stopnia wykorzystania repertuaru piosenek i pieśni, może być także fakt, iż nauczycielki wykorzystują na ogół tylko ten materiał muzyczny, który poznały w zakładzie kształcenia.

100 % ankietowanych nauczycieli opracowuje z dziećmi tańce narodowe, ludowe i regionalne. Także we wszystkich placówkach objętych badaniem dokumentów znaleziono informacje o wykorzystywaniu tej formy wychowania muzycznego w pracy przedszkola.

Aby ustalić stopień wykorzystywania tańców w realizacji wychowania patriotycznego, zwrócono się do respondentów z następującym pytaniem: "Jeśli opracowuje Pani z dziećmi tańce ludowe i narodowe - proszę podać nazwy tych tańców".

Badania dostarczyły odpowiedzi na to pytanie. Dane przedstawiają się następująco:

- najczęściej wśród tańców wymieniano krakowiaka (93,2 %)
- następnie poloneza i polkę (36 %)
- sporadycznie mazura, kujawiaka, trojaka (18,3 %)
- najrzadziej tańce regionalne, jak: szot, grozik, klepany, żabka (3,8 %).

Mając na uwadze fakt, iż taniec jest tą formą, która przynosi dzieciom dużo zadowolenia, radości, a połączona elementami plastycznymi, słowem i strojami ludowymi stanowi ważny element kształcenia patriotycznego, można na podstawie wyników badań określić, że jego wykorzystanie jest niezadowolające, bowiem popularnością wśród badanych cieszy się tylko jeden taniec - krakowiak.

Przyczyny mniejszego zainteresowania nauczycieli tym sposobem pracy z dziećmi zdają się być różnorodne, są to między innymi: wysoki stopień trudności tańców (trudne kroki, figury, szybkie tempo), zbyt duże wymagania od nauczycieli uczących tańców (nauczyciel ucząc dzieci tańca powinien zachować jego cechy), konieczność systematycznej, dokładnej, mozolnej pracy przy nauczaniu poszczególnych elementów tańca.

Ważną rolę w procesie wychowania patriotycznego dzieci przedszkolnych odgrywa kształtowanie właściwego stosunku do symboliki narodowej, w tym hymnu państwowego. Ze względu na

rolę, jaką wyznacza się hymnowi narodowemu w życiu społeczeństwa polskiego, przyjęto hipotezę, że ten element symboliki w dużym stopniu kształtuje nastawienia patriotyczne dzieci przedszkolnych.

Badania potwierdziły fakt, iż wszyscy nauczyciele zapoznają dzieci z hymnem narodowym.

Analiza dokumentów (zapisy w dziennikach zajęć przedszkoli) wykazała, że dzieci poznają hymn państwowy na zajęciach umuzykalniających, lub zajęciach z dominacją działalności umysłowej związanych z poznawaniem symboliki narodowej (godło, barwy narodowe). Na zajęciach, podczas których uczy się jednej zwrotki hymnu państwowego, wdraża się dzieci do zachowań wyrażających szacunek do hymnu jako symbolu wielkich wartości w życiu człowieka.⁵ Świadczą o tym szczegółowe cele wychowawcze zajęć, które precyzowane są między innymi następująco:

- "wskazanie dzieciom znaczenia hymnu, pieśni wykonywanej tylko w wyjątkowych okolicznościach, wiążącej się z historią naszego narodu",
- "wyrabianie zrozumienia u dzieci, że hymn Polski to pieśń wszystkich Polaków",
- "kształtowanie poprzez naukę jednej zwrotki hymnu przywiązania do kraju ojczystego dzięki głębokim, emocjonalnym przeżyciom związanym z poznawaniem hymnu, łączącym dzieci i dorosłych w jedną rodzinę zwaną narodem".

W odpowiedziach ankietowych nauczycielki starały się określić atmosferę panującą podczas zajęć, w których zapoznaje się dzieci w przedszkolu z hymnem:

86 % nauczycieli - uczy hymnu w odświętnie udekorowanej sali, stwarza odświętny, podniosły nastrój zajęć, eksponuje godło Polski, biało-czerwoną flagę, dekoruje salę kwiatami specjalnie na tę okazję.

12 % nauczycielek - nie przywiązuje wagi do atmosfery, nastroju zajęć, choć poświęca temu zagadnieniu całe zajęcie, łącząc naukę hymnu z poznawaniem innych symboli narodowych, słuchaniem wierszy o tematyce patriotycznej, opowiadań, legend.

2 % nauczycielek - nie określiło stanowiska w tej sprawie, co może wynikać z faktu, iż nie mają one wypracowanych sposobów realizacji zajęć, podczas których wprowadzają pieśń stanowiącą symbol polskości.

Zastosowano także w badaniach obserwację próbek czasowych potwierdzającą wykorzystanie znajomości hymnu przez dzieci w uroczystościach przedszkolnych. Obserwacja zastosowana w trakcie trwania uroczystości potwierdziła, iż dzieci 6-letnie w większości znają jedną zwrotkę hymnu i potrafią go zaśpiewać.

Hymn państwowy jako symbol wartości łączących się z celami wychowania patriotycznego w przedszkolu bywa wykorzystywany w szczególnie uroczystych sytuacjach wychowania przedszkolnego, takich, które mają wpływ na kształtowanie uczuć patriotycznych dzieci.

Kapitałne znaczenie w procesie wychowania patriotycznego ma wykorzystywanie twórczości wybitnych kompozytorów polskich, którzy wnieśli swój wkład do dorobku kulturalnego narodu w postaci utworów o wysokich walorach artystycznych.

Wyniki badań uwzględniające prezentację dzieł polskich twórców na zajęciach w przedszkolu wskazują, iż forma ta nie cieszy się popularnością. 13 % nauczycieli słucha z dziećmi utworów muzyki poważnej od czasu do czasu, a często tylko 7 % nauczycieli.

Udział w koncertach muzyki poważnej organizowanych przez profesjonalistów nie jest powszechny. Wraz z dziećmi w koncertach poza przedszkolem (co zostało udokumentowane w dziennikach zajęć) uczestniczy 27 % nauczycieli.

Na pytanie ankietowe: "Czy uczestniczy Pani wraz z dziećmi w koncertach muzyki polskiej poza przedszkolem?" Tak - odpowiedziało 62 nauczycieli, nie - 198 ankietowanych.

Zabawy ze śpiewem, rytmiczne i taneczne są ulubioną czynnością dzieci w przedszkolu, dlatego też, są często organizowane. W zabawach tych dziecko wchodzi w kontakt z ludźmi, dziećmi i dorosłymi, pokazuje rzeczy, zjawiska - naśladuje je, próbuje zrozumieć, przeżywa. W 30 przedszkolach, gdzie prowadzono badania, forma ta była wykorzystywana tak często jak piosenka o charakterze patriotycznym (porównaj tabela 2). Wielokrotnie zabawy były wprowadzane po nauczaniu piosenki.

W zabawach muzyczno-ruchowych dziecko ma okazję wykorzystać elementy ruchowe do ukazywania elementów krajobrazu - słońca, nieba, drzewa, rzeki, ptaka, swojego otoczenia - domu, kolegi, pracy innych ludzi - ich czynności. Takie połączenie piosenki, muzyki i ruchu w zabawie stanowi ułatwienie w kształ-

towaniu abstrakcyjnych pojęć związanych z obrazem ojczyzny małego dziecka.

Z przeprowadzonych badań dokumentów wynika, że w przedszkolach dzieci mają niewiele okazji do inspirowania zajęć plastycznych muzyką czy piosenką.

W przedszkolach, gdzie forma ta zyskała aprobatę, dzieci miały okazję uczestniczyć w zajęciach integracyjnych w ciągu roku szkolnego:

- w 3 przedszkolach - 6 razy
- w 7 przedszkolach - zorganizowano 4 zajęcia
- w 8 placówkach - odbyły się 2 zajęcia.

Były także takie placówki (4), w których dzieci nigdy nie miały okazji, by "malować muzykę".

Wśród utworów muzyki instrumentalnej wykorzystuje się do zajęć integracyjnych muzyczno-plastycznych najczęściej następujące utwory:

- *Taniec muszek* - J. Garzdeckiej
- *Taniec niedźwiadków* - J. Garzdeckiej
- *Marsz ołowianych żołnierzyków* - W. Łubieńskiego
- *Pociąg towarowy* - R. Palestra
- *Zabawy z piłką* - E. Gołubiewa
- *Taniec kwiatów* - P. Czajkowskiego.

Uroczystości organizowane w przedszkolu wiążą się w sposób szczególny z wychowaniem estetycznym i społecznym, w tym z rozwijaniem uczuć patriotycznych. Akcentują one jakąś wyjątkową sytuację w życiu dziecka i jego najbliższych, przedszkola, miasta, kraju. Piosenka, taniec, zabawy ze śpiewem, stosowanie akompaniamentu muzycznego do piosenek, wykonywanego przez dzieci obok wierszy, inscenizacji, strojów, dekoracji przemawiają sugestywnie i utrwalają określone treści w świadomości dzieci.

Interesującym w badaniach okazał się fakt wykorzystywania różnorodnych form umuzykalnienia w uroczystościach przedszkolnych. Obserwacja przebiegu uroczystości przedszkolnych (62 imprezy) oraz analiza programów uroczystości (118 imprez) pozwala stwierdzić, iż stosowane formy umuzykalnienia pomagają osiągnąć zamierzone cele, takie jak: rozbudzanie uczuć patriotycznych, umiłowanie ojczystego kraju, piękna polskiej przyrody, rozbudzanie poczucia więzi rodzinnych i społecznych, kształtowanie uznania i poszanowania dla ludzi, wykonywanej przez nich pracy i roli w społeczeństwie.

Liczbę wykorzystywanych form umuzykalnienia w uroczystościach przedszkolnych przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Częstotliwość wykorzystywania form umuzykalnienia w uroczystościach przedszkolnych

Lp.	Formy umuzykalnienia Liczba uroczystości = 180	Liczba form umuzykalnienia
		średnia pomiarów
1.	Śpiewanie piosenek i pieśni patriotycznych	5
2.	Akompaniament muzyczny wykonywany przez dzieci	3
3.	Tańce	1
4.	Zabawy ze śpiewem	2

We wszystkich uroczystościach dzieci śpiewały piosenki. Ze względu na dużą atrakcyjność tej formy (wspólny lub indywidualny śpiew, chęć jak najlepszego zaprezentowania się w występie każdego dziecka, radość jaką niesie wspólne śpiewanie) wykorzystuje się ją bardzo często.

Często też (przeciętnie 3 razy) wykorzystywano w imprezach przedszkolnych akompaniament na instrumentach perkusyjnych do piosenek wykonywanych przez dzieci. Ma to swoje uzasadnienie w tym, iż instrumenty perkusyjne stanowią atrakcję dla dzieci, cieszą się one nimi i poddają nastrojowi muzyki. To emocjonalne przeżywanie sprawia, iż dzieci sześciolatnie lubią tę formę wychowania muzycznego. Zatem słusznie nauczyciele wykorzystują ją podczas uroczystości.

Nie we wszystkich uroczystościach wykorzystywano tańce ludowe, narodowe, regionalne. Przyczyny tego wiążą się z niezadowolającym stosowaniem ich w pracy wychowawczo-dydaktycznej przedszkola, co wcześniej wykazano.

Zabawy ze śpiewem wykorzystuje się w uroczystościach średnio 2 razy. Szczególnie, co potwierdziły obserwacje, jest to atrakcyjna forma w uroczystościach o wydźwięku rodzinnym i społecznym. Dzieci w tych zabawach obrazują ruchem, interpretują słowa piosenek mówiących o zajęciach domowych swojej mamy, babci, naśladują czynności ludzi pracujących w różnych zawodach.

Przedmiotem obserwacji próbek czasowych uroczystości, które odbyły się w przedszkolach na przestrzeni roku 1990/91 oraz 1991/92 była także reakcja dzieci na prezentowane treści w imprezie.

Uzyskane wyniki dowodzą, iż program artystyczny wszystkich uroczystości wypełniał montaż słowno-muzyczny przygotowany zgodnie z obraną tematyką. We wszystkich obserwowanych uroczystościach dominowało poprawne wykonawstwo (na miarę możliwości dziecka sześciolatniego) i ciekawa prezentacja, co pobudzało wśród uczestników przeżycia związane z treścią. Świadczyły o tym skupienie, radość, niecodzienny poważny nastrój wśród dzieci. Takie stwierdzenia można wysunąć po obserwacji imprez związanych z takimi wydarzeniami w życiu przedszkola, jak: Święto Niepodległości, Święto Górnika, Święto Pracy, Dzień Policjanta, Święto Żołnierzy, Powitanie Nowego Roku, Gwiazdka, Wyzwolenie Bydgoszczy, Wyzwolenie Warszawy, Wielkanoc, Dzień Babci, Dzień Matki, Dzień Ojca, Święto Kobiet, Dzień Dziecka, Zakończenie Roku Szkolnego.

Starannie przygotowane programy artystyczne oraz oryginalne wykonawstwo sprawiały, że dzieci biorące udział w wymienionych imprezach prezentowały godną i skupioną postawę na skutek przeżyć doznanych podczas uroczystości.

Wyniki obserwacji potwierdzają zatem fakt, że uroczystości związane z ważnymi wydarzeniami w życiu przedszkola są doskonałą formą wychowania patriotycznego.

Przemawia za tym kilka względów. Przygotowanie przedszkolnych imprez poprzedza dość długi okres czasu, który ma ogromne znaczenie wychowawcze. Umiejętna praca przygotowawcza daje duże możliwości przybliżenia dzieciom ideowej treści uroczystości. Atrakcyjne formy umuzykalnienia wykorzystywane w uroczystościach zachęcają dzieci do podjęcia trudu jej przygotowania. Dzieci czynnie zaangażowane w pracę na rzecz uroczystości bardziej przeżywają jej realizację. Sama impreza jest punktem kulminacyjnym okresu przygotowawczego do niej. Następuje tu swoista identyfikacja oddziaływań wychowawczych z treściami uroczystości. Jest to zarazem sprawdzian efektywności wychowawczej przedszkola.

3. Zakończenie i wnioski

W edukacji przedszkolnej, do realizacji celów wychowania patriotycznego wykorzystuje się zajęcia umuzykalniające. Jest to jeden z istotnych sposobów kształtowania obrazu ojczyzny u dzieci 6-letnich w przedszkolu. Przeprowadzone badania wskazują na istnienie różnorodnych form i sposobów pracy w zakresie wychowania muzycznego, które wykorzystują i dobierają nauczyciele w sposób przemyślany. Wskazać tu można następujące formy muzyczne, w kolejności, według stopnia częstotliwości wykorzystywania: piosenki i pieśni o charakterze patriotycznym, zabawy ze śpiewem, uroczystości, nauka hymnu państwowego, słuchanie muzyki polskich kompozytorów, nauka tańców narodowych, a także zajęcia integracyjne plastyczno-muzyczne.

Uzyskane wyniki badań upoważniają do sformułowania następujących wniosków o charakterze ogólnym:

1. Różnorodne formy umuzykalnienia realizowane w grupach dzieci sześciolletnich przez nauczycielki przedszkola są cennym elementem wychowania patriotycznego.
2. Prawidłowo realizowany proces umuzykalnienia w przedszkolu może przyczynić się do tego, by patriotyzm przejawiał się w emocjonalno-uczuciowej i intelektualno-racjonalnej sferze psychiki człowieka.
3. Wrażliwość rozbudzona dzięki muzyce zaowocować powinna dobrocią, oddaniem dla spraw kraju, narodu, każdego człowieka.

PRZYPISY

¹Z. Burska: Współczesne systemy wychowania muzycznego. Warszawa 1970, s. 20.

²U. Rogalska: Specyfika wychowania muzycznego dzieci sześciolletnich w przedszkolu. Studia z Wychowania Muzycznego. Bydgoszcz 1980, zeszyt 4, s. 33.

³Tamże, s. 33.

⁴Tramwajem po Warszawie, muzyka: F. Rybicki, słowa: H. Pietrusiewicz, W: K. Przybylska: Wychowanie muzyczne w przedszkolu. Warszawa 1977, s. 225.

⁵Do zachowań tych należy między innymi postawa zasadnicza w czasie wykonywania hymnu, zachowanie ciszy, zdjęcie nakrycia głowy.